ה מ א ס ף

ח ד ש א ד ר ת ק ן

ש י ר י ם

שירי משתה לפורים *)

א

יין ישמח לבב אנוש
להצהיל פנים משמן.

ט — — ע — — —
— — — —
ט — — ע — — —
— — — —

שְׂמַח פָּחוּר בִּילָדוּתֶךָ
כִּי קָלוּ יָמוֹת
וְהַזְקָנָה הֵעַר עֲלֶיךָ
אָז שָׂבַת מָשׁוֹשׁ

יא א 1 11 לעג

*) לחמי החכם מכל אדם, לן היין הוסה השכר כל זונה כם לא יחכם. ככל
אר לחכו מזיל מיד לחם לכשומי כפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך
מרדכי. ואף כי שהקדושים האלה נגו בחמת חידה נרועה בצחת להיות כשוכח
יין, מ"מ המיכו כימי הפוריא להפריז קלת על המדה, והימים האלה בזכריא
ונעשים

(קסב)

לְעַנֵּג לָרוֹ־פְּאִים עָרֶיךָ
לָעֵצָה יִתְּנוּ
לְעַנּוֹתְךָ לְהַרְעִיבֶךָ
הֵטָּה יָרוֹנוּ

רְאֵה כְּוֵת וְחוֹלָה רָעָה
נֶגֶד פָּנֶיךָ
בְּסוּר יַיִן אֲבִי כָּל חֶדְוָה
כִּין שִׁלְחָנֶיךָ

רְאֵה נָא כִּי יְאַדֵּם פָּנִים
מִשָּׁמֶן יַצְהִיל
רְאֵה נָא כִּי יְשַׂמַּח לֵבָב
כִּהוֹגָה יַצִּיל

שָׁתֵה כּוֹס זֶה – וְעוֹד כִּשְׁנֵהוּ –
שִׁמְחָה יַרְאוֹךָ
וְאָז מַהֵר בְּחֵיק נֶאֱהָבָה
עֹנֶג יַרְוֹךָ

ו – ל

וכעשים ככל דור ודור מדינה מדינה עיר ועיר ימי שמוח והוללות • הנה בזמן יבוא המחבר שנת ילדה בעיני כיבריס והתימים כמתעתע לפי מהללו בשירי פוליס מענוני המהבה והיין / אבר כל יודעיו ומכיריו ישירו עליו כי אין מדלכו כלי לשנות כהם / וכל חפצו וכל יעצו בחבור השירים החלה לימו כי אם להרחות תכונת אפלטון גם בזה הדרך מהמלוים •

ב

מה יפית ומה נעמת
אהבה בתענוגים

המשורר

בְּלִי אַהֲבָה וּבְלִי יַיִן
מָה גּוֹרָלֵנוּ ?
בְּרֶגֶן לְבָבוֹת וְגִיל עַיִן
מָה שִׁמְחָתֵנוּ ?
מְהוּלוֹת בְּתוּלוֹת וְכוֹס מָלֵא
שְׁתֵּי אֵלֶּה לְבַדָּנָה —

חברת המשוררים

לְבַד אַהֲבָה וְלְבַד יַיִן
בָּל תַּעֲנוּגֵנוּ !

(קסה)

המשורר

קְצִינֵי לְאֻמִּים כְּטוֹב לְכֶם
מָה חֶמְדָּתָמוֹ ?
נְגִידִים שְׂמֵחִים עֲלֵי רָהְבָּם
מָה חֶדְוָתָמוֹ ?
נַעֲרוֹת יָקָרוֹת וְיַיִן טוֹב
הֲלֹא הֵמָּה לְבַדָּנָה —

חברת המסובים

לְבַד אַ־חֲבָה וּ־לְבַד יַיִן
כָּל חֶדְוָתֵנוּ !

המשורר

חֲתָנִים מְצַהֲלִים בְּחֻפָּתָם
מָה תִּקְוָתָמוֹ ?
חֲבֵרִים מְרִיעִים בְּזִמְרָתָם
מָה שִׁירָתָמוֹ ?
אֲנָשִׁים בְּנָשִׁים וְדַם עֲנָב
אֲבָל יִקְחוּ עֶרְבָּתָם

חברת המסובים

לְבַד אַ־חֲבָה וּ־לְבַד יַיִן
כָּל חֶמְדָּתֵנוּ !

מכתבים שונים

א

אגרת בגדר האמת *) .

נפלאתי מאוד , ונפשי לא יודעת מה זה ? בנות אלי ספר מקריית ספר , ישאלני היש (ואת שמו לא הגיד לי) על דברי חכמה , היש נוכל להאמין שהארץ סובבת , והשמש לעד עומדת כפי התכונה החדשה , כי היש יצדק מאוד בעינינו , או היש היש נגד קורתינו ודברי חז"ל ? בפקחי מחריש משתאה עמדתי , תחילה לא יכולתי להאמין , שספר זה שלוח אלי , כי מי מנכי להשיב שולחי דבר , ונביא תבונתי אין כל , מאין לי פרחי מדע , פרי התבונה , להשיב על שאלת פלוני אלמוני אשר הנביא שאלה ? ויהי בקראי בו , ומלאתי שמי בקרבו , תמרתי אל לבי , אולי למחיה שלחו אלוקים , להחיות עשתונותי אשר עממוס פלני הדחגום , מקרי חלד והמונו . כי תוכיר ימים מקדם , היתי נער בן שש עשרה , שוטטתי מעט בשדי התבונות קריתי מור וכשמי החכמות , לקקתי דבש וחלב לשון , כתבתי לו מכתב קטן , קראתיו רסיסי לילה , ... והנה הוא נמשכתי , עלי האמת והאמונה , ועל דבר כי נעיר אנכי לימים , ומי אני לעמוד נקהל חכמי לבב , לאמור קבלו דעתי כסיתי פניו הלוט הלוט , והנה זה לי שנים עשרה , נפוגו סרעפותי מאוד , עלי הרי הפרנסה , ... ועלי נקעי המסיבות לעבוד את האדמה , במעט שכחתי ...

---

*) נאה לידינו האגרת הזאת וכתינו בה דברים טובים ונכוחים למוצאי דעת . ואם שכחתי אין אנו מסכימים לכל דברי המחבר , ויש בהם דברים הצריכים לפרוש בהלכה הנינה , ויש בהם הצריכים בחור רחב יותר , ח"ו לא נעלב דברי בדבריו , ונעזוב להקורא המשכיל . ליצת ולאן נהם ולנחמם בכור שכלו .

דברי המאספים .

שכחתי לת שהכה נפשי / ועתה נחת לתה / נן הנעלם /
ותשחר כני בשלחך לשר היה בקלי נבולי / תמרתי לך עת
לחשות / יעבור עלי מה / לני לדבר לת לשר עם לבבי ולת
לנוש / ולם שניתי לתה תודיעני .

האמת / ולם היה בשורשה ויסודה לתת / היה כוונת
עלי שלש לופנים רמוזים בתיבת אמת / אנוסי /
מוכלל / תעלומה . לתת לנוסי / לו לתת חוסי / הוה כל
מה שלנחנו רוחים / לו כל מה שלנחנו מולחים ע"י חוסינו /
ד"מ לים עומד על שפת המים / לעת נוח השמש / והנה ירחה
שהשמש שקע במים / לם יחמר זה לחים לרשהו / הנה השמש ליננו /
כי נכבה נרו במים / הוה לתת חוסי / כי הלל בעינינו רלינו
כי כן הוה / והחוש לינינו הולך הלחה מחוגו כשהר נשהר עוד /
לכל השכל / לשר בחופני העשחונות ונלנלי הסרעפים יעוף
מוחן לל זמן / נרחוקו למחר השמש ילח על הלרץ / נגד
המקום לשר שקע לתמול / יסכיל ויחמר / הלוח זה כבר יסוד
מונח / שהלרץ עגולה / וכי השמים והלויר המה מחלינו /
כשהר המה עלי רחשינו / הנה כשהר השמש ילח ממזרח /
ויחיר לנו עד בוחו למערב / כן בלילה זורח הוח שם /
להלנשים הדרים מחתינו / עד למחר בבוחו לל המקום לשר
ילח ממנו / וסובב סובב הולך / הנה זה לתת מוכלל /
(ר"ל ע"י תנועות הלרץ כשהר לחנר / כי הליכות השמש
הוח רק לתת חוסי) . והנה ידעתי גם ידעתי / שמיד תשלני /
לם הלתת מוכלני לתת / הלתת החוסי שקר / כי הנה השמש
עודנה בעולם / ולינינו כבה נרו / לל כן / כל לתת בנדרו הוח
לתת / כי לף שבחבל הוח כן כשהר הוליד השכל / הלוח
עינינו רוחות שהשמש לינינו ומחשך הלרץ / והוח לתת נמור
שלנחנו רוחים כן / ונם השכל יודה לזה .

והנה הלתת תעלומה / הוח הלתת הנמור בלי קץ ובבול /
לשר הוח לחדון לכל לבדו / ונוכל לקרלותו ב"כ
בשם חוסיה כי הוח ידיעת הדבר כשהר הוח ביחותו ועלמו /
נעלם מחוסינו ושכלנו / כי כמו שחוסינו לל יסינו יוכר
מנדרש במו כן השכל וחז יעמוד / כי הדברים כשהר המה

נלתת

בשמת הגמור , לא יוכל איש לדעת , וזולת הנורע אשר בראש מאין , כי על דבר שאכל נברא מאין , ואנחנו לא נוכל להשיג האין , איך נוכל להשיג מה שנברא ממנו ? תרגעה המה מושגי שכלנו , בשמעיית חושינו , והם הזמן (ציים) והמקום (רוים) והתנועה (בוועגונג) והתערובות (קאמפּ) או החומר (מאטעריע) והנה הזמן והמקום עמוקים המה למאוד , גם התנועה , הרחק המה מאוד מאדם , וכי ישאל ילדי לבבך לאמר מה החומר ? מה תשיבהו ? גם ממנו לא תדע דבר , רק התערובות , כי כל הדברים נוכל להפריד , עד שיהיו לאין בבחינת החושים , ד"מ אם תקח עץ , ותשרפהו באש , ילא לך ממנו אפר , קח האפר ותתנו במים , יתערב במים ויהיו כמוהו , הן המים על האש בצלחת עד כי ישרוף הכל , והנה אם תאמר היכן הוא העץ , תשיב אינני , וכן הכל , ע"כ תמור נא לי מה החומר ?

היוצא מזה , שאנחנו לא נדע הדברים בעצם המה , כי הדברים יניעים , רק מה שיאמרו לנו חושינו , הוא לאמת לפיהן , ואשר יאמר שכלנו , הוא לאמת מושכל , ואעידה לך עדים נאמנים שהוא כן , הנה ירח הלזה אשר בשורו בשבלה נהלך , יאיר לנו בלילות לילה כשמש בעת לחריש , מי זה האיש , אשר יכחיש רעיהו בקרוב נר , לאמור שקר אתה דובר , ומה לנו עוד יומר , התורה אמרה ויברא אלקים וכו' את המאור הקטן לממשלת הלילה , ולא ראיתי אחד מחכמי תומינו יכחיש , שהלבנה אינו אור לפי המושכל , רק שמקבלת אורה מהשמש בסוד אור חוזר כידוע למעינים בחכמת האסטיק , שכאשר יפלח השמש קרניו בחויר , הנה לאשר יפגעו בגוף חלוק , יזורו לאחור ועל עינינו יפעלו , אשר המה כלים הכינם בוראנו לקבל אלו קרני האור , ומזה יולדו כל הצבעים כמבואר בחכמה הלזו ; גם ע"י ליקוי החמה אנחנו רואים בלי ספק שהלבנה גוף חשוך , שזה דבר ידוע מאוד שליקוי חמה נולד כאשר יעמוד הלבנה בין השמש ובין הארץ , ואז יכסה בגופה גוף השמש , וכאשר נוכל לראותו בעינינו ע"י כלי ההבעה , וע"כ אם יהי' הלבנה אור ,

איך אור יכול להחשיך אור ? ת"כ הוא חשוך והתורה קראו אור הקטן ? אבל זה הוא הדבר אשר דברתי שהחומר החושי בנגדו הוא חומר גמור , ומה לנו אם היא מקבלת אורה מהשמש , או יש לה אור בפ"ע , הלוא הוא מאיר לנו , ודברה תורה כלשון בני אדם , והוא החומר החושי , למען יבינו כל האנשים , והמשכילים יבינו עוד יותר , שהלבנה לא לבד היא אור לנו , אבל היא בפ"ע תקבל ומלואה , אור לחושינו , ואבל לשכלנו , ואין שני החמיתיות מכחישות זו את זו אשר אנחר לך עוד , (מה רבו מעשיך ה' , מי כמוך יעשה מאין הכל , דבר והפוכו , חושך ואור , תדבק לשוני לחיכי , אם לא על מרומי שדה תקרא אין כמוך ה' ואין כמעשיך) .

והבה לפי החומר הנעלם ואת לא ואת , כי מה אנחנו רואים , על קיקיון , עלה נרף , כאשר אראך עוד , כי לו לבדו נתכנו עלילות , חושינו ושכלנו המה מהבל יחד , כי גם לשכלנו אין מבוא בנגזי הידיעות והחושות הדבריים , רק ע"י חמשה שעריים , והמה החושים , ואף כי ירחיק מעט יותר , יעל הרי הבין , ובגזותו יעוף עד לשמים , דלקי שמים מי פתח ? לאמור , נוח רחה מה פעל אל , איך ירה אבן פנתה , כי כאשר איך תוכל לדעות מה שהוא הרחק הלזה מעיניך , ולא תשמע מה שהוא רחוק מאזניך , כן לא תדע את מעשה אלוקים אשר המה למעלה משכלך בלי תכלית ונבול , והוא החומר הנעלם , אשר עין לא רחתה בלתי ה' לבדו .

והנה לא אכחוד לך כי יותר מחומר הנעלם , בעבור שחינו נוגע לעיניך , אבל דע שהוא דבר גדול מאוד , ואף שלא נשיג מהותו , נדע זאת , כי כל מה שאנו רואים , הוא רק כן לפנינו , וכח אלקי העולם לבני עולמות , עולם המחוה , ועולם העלילות , עולם העלילות הוא כפי רואינו בחושינו ושכלנו . שם נא עיניך , הבט השמימה , שוי תוכל תכלת הלזו ביתידי והב מחושך , אמור היש כן בעלילות העלילות ? מי אשר הניח רק מעט בחכמת הרואים , ידע עתין ינוח זה המראה , בנפול שחור בלבן , אשר על

פה מרחה עיניכו ותו יעמוד ; עוד זאת עשה , קח לך כלי ההנעה , קטן גדול תרחה , וגדול קטון , כפי טבימות הזכוכית , הודיעני נא מה תקרע גדול או קטן ? וכהנה רבים מאוד לא תוכל לפורטם פה , לכן קראתיו , עולם המחוז , כי תנחנו רוחים כפי חסר רחה חכמת תלוקינו טוב לנו , תכל התלילות , כאשר הוא בחמת , תנחנו לא נדע , רק מה שנתן לנו האל בתורתו והיא מכוונת .

ואבוא היום אל העיון אשר יאתני ממנו , להציב על שלחך . הנה תנועת הארץ , ועמידת השמש , הוא אמת מוכרל , ולכן תוכל להאמינהו כי כן בחמת כידוע למעיניים בתכונה ; והנה תנועת השמש , ועמידת הארץ , הוא אמת חוסי , כי כל איש ירחה בליכות השמש , והארץ לעולם עומדת , ולכן בחמור יהושע ביום הגדול , שמש בגבעון דום , אמר כן לנגד כל העם , והם אינם מביניים רק אמת חוסי , ומה לי אם אמר , ארץ עמדי ואל תתגלגלי עלי קועבך למען ירחה השמש עלי אפקנו או אמר השמש דום , הלוא לנגד עיניכו השמש דום , כל זמן שהארץ עומדת מלהתגלגל , ומי הוא זה אשר יתעקש ויאמר שמוה מוכח שאנחנו לא נוכל להאמין תנועת הארץ , הלוא כבר הרחיתי לך , שהמורה נתנה מיד לבני כל , מדברת בחמת החוסי , בקראה הלבנה מאור , והרבה כיוצא בזה בתורה ובדברי חו"ל .

ולמעין אנרר הדבר , ולהראות כי לא דבר רק הוא , הוצרכתי לדבר עוד אך הפעם , והוא , שאל תאשימני שהוא נגד יסוד מאמר הסתירה (דען זאטץ דעס ווידערשפרוכס) כידוע בחכמת מה שאחר הטבע , כי הלוי פאמר , אם הדבר אמת שהשמש עומד , אינו אמת שהוא מהלך , וכן בתנועת הארץ , ואיך תוכל לקרוא שניהם בשם אמת ? הנה תראה שגם זה אינו , הנה זה המאמר , מאמר הסתירה , הוא אמת מוסכל לפי חוסינו , ד"מ , באמרנו , הדבר הוה הוא שחור ולכן , הנה זה שקר מבואר , כי אם הוא שחור , איננו יוכל להיות נ"כ לבן , וכן להפך , והנה

השחור

הכחור והלבן לינינו בעולם התחילות / רק בעולם המחוז /
כידוע בחכמת האפטיק / והנה לפי דעות עינינו החלב לבן /
וה"כ לינינו שחור / וזה לפי לטיעות עינינו / ולו לעם ה'
עינינו על תופן מהופך / היה החלב שחור • הנה נאמר שים
בוד עולם / וים שמה מנחים / אבל עיניהם על תופן מהופך
מלוטטים / המה ירחו החלב שחור / עתה / תם יאמר לים
בעולמינו שהחלב לבן / וזה בעולמו החלב שחור / אמור / יש
כאן סתירה ? תאמר לא • המדם ירחה לעינים / וכל אחד לפי
מרחה עיניו ירחה • הנה כן הוא בדבריכם אלה / החום רואה
השמש מהלך / והשכל האדץ / ולכן זה וזה אמת / כל אחד
כנגדו • ואל תקשה על החכץ / ואל יהיה דבר זה זר בעיניך /
כי זה מאמר הסתירה / הוא ג"כ רק בעולם המחוז / אבל
בחילות אין לו מקום כלל / כי תם יאמר לך אדם / האין
הוא ים / והים אין / הים סתירה גדולה הוו ? והאלוקים
עשה הכל מאין" ? ואל תאמר שגם זה נריך מופת / אל
תאמר כן / "האין הוא בחילות / והחילות לא נכיר / את
אשר לא נכיר לא נוכל להביא עליו מופת •

ראה ידידי דברי המעטים / בחנם בנור שלך / ואל יהיו
קטן בעיניך כי הם בעיני מפתח נדול / ונתיב מסוקל
לכל החכמות לידע עד היכן הדברים מגיעים • ולא תוכל
לכתוב לך עתה יותר / כי ידוע לכל בלי שער עירי / שכל
היום היה למלאכה / והיה לעת ערב / והנה עשתונותי
נרפים המה נרפים נפוצים הנה ושוה / והיה כי ירחיב ה' את
זמני / אדפים את מכתבי הקטן / אולי אמלא תן בעיני חכמי
לבב / ותכי ואת נחמתי • מי יתן מציון ישועות ישראל /
ביום ההוא תעמוד החמת על תלה / והחוט המשולש יחד /
חוסינו ישכיל / ושכלנו ירחה אלוקינו / ונאמר הנה
אלוקינו / זה עתירת תים המוני / מוכה בשנור הומן /
ידידך בלי אדע מי אתה

משה מאדיל צעל מאלטונא •

ב

אגרות משלם האשתמועי •

אגרת ד

סיון תקכ"ט • ליוואדנא •

נשם אלהים !

למהרת חג השבועות עזבתי את בית ריעי אסוכי נאדאיסטעי והלכתי עמו ועם שנים מאנשי ביתו על המרכבתי עד גראבלונק / ומשם נסע אנית הולכת ליוואדנא / ונהי שמה ימים על הים / יון שטן ואין פגע רע / ויום שתי שעות ונחתה לעיר סגדולה המהודרה הזאת / וכעת אנכי יושב בבית מודעתינו הגביר גדעון בוזאגלי ס"ן אשר הכין לפני דירה בביתו / וקורא אני שמח ושוש לבב את אגרות אנשי זאגרותיך אשר קדמוני זה שמונה ימים • על דבר ליוואדנא ויושביה לא אוכל אסכר לך היום מאומה כי לא נסקפתי עדן בעד החלון / אבל בכל זאת לא אחדל ידי מלכתוב לך עוד מדעות ממאדריט / ואם עיף ויגע אנכי מאד מאד מעורך המסע •

ספרתי לך באגרתי הראשונה שהיו שני ריעים עם נאדאיסטעי על הספינה אשר הלכנו בה מסמירנא אבל נעלם ממך עד הנה מי היו האנשים האלה • גם אנכי לא ידעתי מהם דבר / כי אם את שמותם / אחרי אשר הפרדנו מעליו כבואנו למאדריט / ולא ראיתים עד יום אתמול בהיותי במערה להתפלל • שם באחד פישאן והוא גביר מפואר סואר מנכבדי ארץ וסם השני דוד בן-רעמעי סופרו ושלים על ביתו •

פישאן הלזה הוא מילידי שר גדול ליהודים מקושטי עיר לוולא אחת ממשלת המלך פיינריך אשר מלך עד שנת 1379 למספרם / והוא היה סוכן המלך ופקיד על המס • ויהי אחר עשותו חיל ובכוד בארץ / רם לבבו ויתנשא על אחיו /

ויפרד

ויפרד מעל היהודים ויתחברו עליו שרי המלך , והלכו בניו ובנותיו ועבו משתה בית איש יומו ויקראו מאפרתי הארץ לאכול ולשתות עמהם , ואיש יהודי לא קראתו , ויקנאו בו אחיו , וישטמוהו ויוציאו עליו את דבתו רעה על המלך . אך לגודל חכמתו וחנו אשר מצא בעיני המלך לא יכלו לו , וישמרו את הדבר , עד אחרי מות המלך ויקם בנו יאהאן אחריו , וישימו עליו עלילות דברים ויבקשו מאת המלך למסרהו בידם לשפוט לותו משפט חרון *) . והמלך להיותו עוד צעיר לימים , שמע על דבריהם וימשור את הפקיד על ידי שונאיו . הדבר יצא מפי המלך וימיתו את פיסטן , ואת ביתו שמו על עולם .

ויהי כשמוע שרי המלך ויועציו את הנבלה הזאת אשר עשו היהודים על פי המלך , וידברו על לבו לאמור : מה עשית כי הרגת איש נקי ? ואיך העזת תן לקול רוגזים אשר ברוח לבבם תרבו לנפש צדיק ? — וינחם המלך על הרעה ויצו לאמור : כה יאמר ה' וכה יוסיף אם לא אנקום את נקמת האיש הזה , ויורים את כל היהודים אשר בשושלת , ואת נשיהם החריש .

קראתי את הספור הזה תוך ספר הקורות אשר היה בידי בלשונו *) בעלילה אחת . והנני נא , אחי ! את אשר כתב הכותב בסוף הספור הזה : „כמו תאנה ורמון אשר לא תלינהנה בהרי הגלע , בשוח ישקוד שומר , לריק יעמול נוגר , כי לא תעשינה פרי , ואם ברב עמל תנוח תמוללנה ותהי בכורה , איש תחדל תנוחתה ומחקה תהי לחין ? כן לא יצליח עושר וכבוד בחיק נכרים בארץ לא להם , אשר יהיו כעבדים בעין עם הארץ ובשחוקם אין חלק ונחלה למו . מי חכם ומשכל ברוחו

---

*) אחת הדבר שהיו ליהודים בארץ הזאת דין ישראל בדיני נפשות ומזכרו נם מעבי הימים הזה בספרי הקורות לאחלבות שפחיעון . דברי המאספים .

**) נוסח עלגי .

ברומו / להסתיר את גדולתו מעין קמיו / ולהתרחות עניו ונכנע לעין מקנאיו / כמה גר להוסיף עליו ברכה וטובה ? — כהכוך הוא / יגר לב האדם יחסון הקרחות רם וגדול מעל כל תנסי גילו / וכל עוד יכניעהו זרים / כן יתרומם ויגביה את לבו לפני בוריו . על כסא ישראל בכל מקומות מושבותיכם / על לכם / רדוף אחרי עושר וכבוד / עד ירגה האלהים את מעשיכם ועגל תקבה מקרותיכם / כי כספכם יהי לכסים בעיני סונאכם / והנכנס לעניים . ואת שלם עמכם לב עם הארץ ורחמים יהום עליכם לבלתי שדד רבלכם ; דעו כי מקרבכם יצא שמיר וסיח / ואכל את כבודכם / וחילכם יהי לשמה . עשו ואת חיפת והגליחו / הספיעו מכבודכם על אחיכם / והפילו קורה ודעת בין עמכם / עד ידעו כעם ככהן כעבד כשר / כי שקה ההון והכל העושר / אך דעת וביגה יתהללו / וטהור לבב לעד יקום . או כהפיץ אור יומם ענני חשך / קפילו כל מסטין ומרע מקרבכם מתנכם ותהיו ברכה ! " ע"כ דברי הכותב / נאמנים דבריו ומקוקים מנפת .

לא אוכל הסיד דבר על שלותיך היום / כי אם לוחיל עד יסבתי פה חדם ימים / ואז אודיעך את אשר עם לבבי ; כי כבר שלחתי את האדון בוחנבלי אם החכם המקובל די מורינא עודנו חי / ומחר אלך לראות פניו / ואם אלמוד ממנו דבר היוי להעלות על שלחנך לא אסתיר ממך .

באדאיאטצי הלך לו במלון אשר דרכו לסור שם בעברו דרך פה / ובקש ממני לבלתי הזכיר את שמו בין היהודים / כי ירא מפש פולי יודע הדבר ויהי לו לפוקה / ואם יבא אלי בבית בוזאגלי וקראתי לו בשם אחר .

היהודים אשר בליוורנא דרים יחד בשקט ובטח בנתים נכבדים בין שרי הארץ / ובתיהם בנוים בנוית יורק מנסיה סוחרים ונכבדים . רובם מגולחי זקן ומתולחלי השער אין הבדל במלבושם למלבושי עם הארץ . ואם מדברים לשון העם לא ומלוחלם / כתחד מליליהם .

שמוך לחדר משכבי רעיתי חדר גדול מלא ספרים ונקוכו יושב חון הכנסת כל היום ללמוד וללמד לכל שוקד על דלתו / ומשחיל ספרים לתוך החפץ כס • נמלאתי גיל ברעותי ואת וכבר ידעתי לי היה שעות ביום לשבת שמה ולבקר מעל ספרי החכמה את חסר תמלא לטוב לי • הוחל נא לקחת את דברי תלה עד תנופף ידי שנית לכתוב / ואז תשיבך מליס על כל חסר כספת לדעת • תחיך תוסבך כנפשי משלם •

אגרת ה

סיון תקכ"ט • ליווארנא •

נפש תלהים על רחמים !

ביהרון האור מן החשך / כן יקרון עם הארץ הוחת מן עם שפתיעין חסר נרתי בו • תנשי שפתיעין המה נתים ורמי לבב / ועליף לשלוח יד במלאכה ועבודה / עד שבחרו לנקם פרוסה על דלת וולתם / טרם יעמולו להשקיע רעבונם מיניע כפס ; לח כן חנשי תיטליעין / עטויס המה ומקרבים את החדש תים תים לפי כבודו / והמה תרוניס בכל מלאכה ונמסחור / תוהבים את המדע / ועוסקים בחכמת השיר והנגון / הליור והבנין / ונותנים יקר וגדולה לחכמה ולחכמיה על כל • ואם דחס דת עם שפתיעין / בכל זאת לח נשחתו על ידה המדות / לח ישנאו מתנגדי דתם / ולח יגרשו עם חחר מהסחפת בתלתם / ולח יעניו את הגר בקוכם • והנה בעיר הגדולה הוחת חסר מספר יושביה כחמשים חלף / יהי כמעט חני המספר הוא יהודים • רובם נוהגים מנהג סחרדים / ומהם חשכוים ופולנייים / ויש להם כנסיות מפוחרות / יושביה שלוים ושקטים ותוחזים בכל מלאכה ומסחור כחוות נפשם • ישמח לבי בקרבי חף יגל כבודי ברחותי את חתי יושביה לבטח בקרב שוביהם בתין שתן ופגע רע •

בבר אמרתי לך בתחל מאמרתי אשר כתבתי לך במאמריע
לגל הקהומס בשמעך ממנו אנשי תירחפת להיות
בחברת הנשים לאכול ולשתות עמהם / אבל במדינה הזאת
נשתוממתי גם אנכי על המראה / אין חברה ואין משתה ואין
שמחה אבלי שיתערבו יחד האנשים והנשים בחורים ובתולות /
ומכבדים אותן קמים לפניהן ועומדים לשרת אותם / אחת
אשר קשיתה בתרגומינו הנשים כשפחות על האנשים · ברחצית
רגותי וזאת אמרתי : לך משחת הדרך הזה / ולא יצלר מהרגות
זאת בעם · אמנם נחמתי על הרעה אשר דברתי / אחרי
היותו פעמים וגלות בחברותיהם · ונהפוך הוא / כי הוא דרך
להיטיר את הנאות ועל ידו יתקנו המדות בלב הנערים ·
ואמרתי / לכן מילדי החכמה המנהג הזה · ידעת / אחי !
גם ידעת / כי מדת הבושה היא אבן פנה לכל המדות העובות
אשר יבחר בם האדם / כי כל עוד שלא למחו בנפשו שתילי
החכמה והמוסר לדעת בין טוב לרע / לא יגדור בעדו דבר
לשמרהו מעשות דבר בלתי הגון / כי אם הבושה · וע"ז
אמרו חז"ל בושת פנים לגן עדן / על שם סופו / כי ע"י
המדה הזאת יכשיר מדותיו וילדך במעלליו · והנה במדה
הנשגבה הזאת שם הבורא יתעלה המשרה על שכם הנשים ·
להיות הבושה שולטת בנפשותיהן ובוערת על כל הרגשותיהן /
למען תשמור תרחוקיהן להיליון מידי ודיס ומדיחים / לבלתי
תתעלגה · והנה כל עוד שיהבנו בושה בנפשה
את שרשי מדת הבושה / ותירת מאד מאד מהשפיל את כבודה
בעיני האנשים בתתה אזנה לקול ענגים / והקשיב על דברי
חשק · ולכן טוב לגבר בי יהיה בנעוריו בחברת נשים למעות
כאלה / אשר תהיינה לגדר מבצר ועוז לפיו ולשונו להשמר
מבלתי דבר דבר בגלה / אף כי לעשות דבר זמה אשר יחשב
לחרפה ושמצה בתחזת מרעיו · ירגיל את עלמו להשכיל על
כל מוצא שפתיו / ויסור מלבת לחרי זולתים / מדתגה מדבר
בן יודע הדבר ויהי לבוז · ובכח ההרגל הזה יתאמלו בנפשו
המדות העובות הלמיעות והענוה והנמוסיות העובות המגביהות
את האדם ומרימות את כבודו וימלאו חן וכל טוב בעיני כל
רואיו · וכלל זה אשר למדתי אומר לך / האדם הוא קרוץ

מחומר, וילר מחשבות לבו בומר בחומריים ובשמיים מבעוריו, ולכן יהיה יסוד בחינת האדם — האדם; ועל זה אמר שלמה ברוב בברוב יחד, ואיש יחד פני רעהו. קלן בעיני נימוסי ומדות אים אשר היה כל ימיו יושב אהל, ובחברת בני אדם לא בא, ואם הוא בעל שכל זך, ורעון טוב, ידמה לי כבדולח עלה היוס ממקור מחצבתו, שביבו לא יהל אור עד יבוא בו יד לוטש וממרט. כן הוא אחי, חקרוהו ובחנוהו חכמי דור ודור, והחכמים האחרונים הוסיפו עלין לאמור: ואשת חן החזד פני עלם.

בגנזי הספרים אשר בבית אים בריקי האדון השלם בוחנלי מצאתי ספרים רבים יקרי הערך לא שופתם עיני עד היום הזה. ושם אנכי בספר קטן אשר קראתי תמול נקרא אלה בני הנעורים מהחכם הרופא אפרים לוצאטו והוא קנוץ סיריס בלשון לא מאד. אמור לבקש אחריו ואקנהו לשלחו לידך אחי, כי אתענג בו, ואמלא מעדנים לנפשך.

למחר אשא עם שני בני בוחנלי לעיר פלארענץ בירת המושל המפוארה, ואולי אשב שם ימים אחדים, כי רבו בה הדברים היקרים אשר יהיו למחמד עין רואה. ואם אמצא שם דבר אשר אדע כי ייטב בעיניך, לא אעלימהו ממך אים אשר נפשו קשורה בנפש אחיך

משלם.

מכתם

על עצל זולל וסובא.

בְּאָכְלְךָ הֵן אַתָּה אִישׁ מָהִיר.
וּבְלֶכְתְּךָ יִתְעַצְּלוּן רַגְלֶיךָ.
אִיעָצְךָ נָא, גֶּבֶר יָהִיר!
אָכוֹל בְּרַגְלֶיךָ וְלָכָה בְּפִיךָ.

בקורת ספרים חדשים

ספר בית מדות אין לגמור להלל ולהודות וכו' חברו
הרב החריף המפורסם החכם השלם מוה"ריל
מרגליות אב"ד דק"ק בוזנאב אשר חבוריו .כבר קיימו
וקבלו וכו' , וכו' . נדפס פה ק"ק פראג בשנת כסף
משנה קחו בידכם וקחו חחבור הזה הטוב כי הוא
מתוק מדבש ונופת צופים לפ"ק ודו"ק .

הספר הזה נדפס , כאשר נראה מתוך הסכמת הרבנים
וגם מסוף הספר , בשנת תקמ"ו לו בשנה שלאחריה
(ואנחנו לא נדע מדוע העלים המחבר לו המדפים על פני
הספר את שנת הדפוס ויסתירהו בחדה ? האם לנסותנו
בחדות הוא בה ? ולמען עורר לבב הקורא עליה כתב אחר
החדה מלא ודוק . מי יתום לדברי רוח כאלה , ומי יתן
לנו לדייק בכם .) ואולם אנחנו לא רחינו ולא שמענו דבר
מנהו מיום לאתו לאור עד העת הזאת אשר הובא לידינו על
ידי הולמן ומקרה , ויהי בעינינו כחדש מקרוב בא , על כן
שמנו עלה עין הבקורת עליו ועל תולדותיו כפי יד ה' הטובה
עלינו , ובגינה פה לעין הקורא גם את הטוב גם את הרע
אשר מצאנו בתוכו אחר שקלנו אותו בפלס ומאזני צדק .

עצם הספר הזה נחלק לב' חלקים , החלק האחד דברי
מוסר ותוכחות על הנהגות בני האדם כפי מקומם
מלבם ומעמדם . והשני הוא דברים מבוחות הנפש ופעולותיה
ובאור הוא שמות בתנ"ך אשר הונחו על המדות האלה , וגם
הוא פסוקים ובאורים דרך דרש על מקומות אחדים במקרא ,
כאשר כתב המחבר בעצמו שתי הקדמות זו אחר זו על שתי
העניינים האלה . בהקדמה הראשונה התריך המחבר לספר
גודל ומעלת המליצה הכתובה בלשון לחה ונקיה וילחוש נגד כל

הקמיס עליה אשר יאמרו מה תוסיף זאת ׳ ומה תוסיף לנו מליצה לזה ? ועל פי הדברים האלה נתן המחבר כמתנצל את עצמו על אשר כתב ספרו הזה בלשון ובמליצה לזה ולא הלך בעקבות מחבריס לחריס וכו׳ יעיין הכותב בהקדמה וימצא שס הכל בתריכות מתוך . ואמנס שס הדבריס האלה נכונים מאד בעצמן ׳ מכל מקום חינס נכונים מאד מקומן ׳ כי המבקר קרוב שנה ושלש את הספר הזה מרחשיתו עד תכליתו ׳ ולא מצא בו כי אס מעט מזעיר מליצה הנוגה ורחויה ׳ והשארי שס מליצות מעורבבות ובלולות במלות זרות המשתמעין לשתי חפנין ׳ עד כי יבחל נפש הקורא המשכיל לקרוא לזאת . ולבלתי הלאות את הקורא בדוגמות רבות נציג פה דברים אחדים מדברי המחבר ומשס יקים על האשר . בפתח דברו כה אמר : ״יסריס הרגינו ויודעים התורנו לקול יהודה מרגליות ויפה ׳ לפני רוזני ארץ מחוי קדה חמס מאות בחמרי לרופה ׳ הא לכס זרע קודם מגלה עפה ׳ אשר עליה לתרופה ׳ להולי נפש מבשר החופה ׳ להקימו מעפר השכלות ׳ שפתה יורשת גבורת ׳ הומיה וסוערת ׳ והב נסופה ׳ (רלוני לומר לשון סופה וסערה) וליעד המדות וכו׳״ . יאמר נא מי שים לו חיך לטעום טעם מליצה שס כזאת מליצה נעימה תקרא ? הייטב בעיני כל משכיל לבחור תיבות זרות לא תואר ולא הדר לבס ׳ כאשר עשה המחבר הזה בכתבו והב בסופה ׳ עד שהוצרך לבאר את עצמו ולאמור שכונתו ורצונו לישון סופה וסערה ? גס מה זאת מחוי קדה בחמרי לרופה ? הן מלאנו לוי מחוי קדה לפני רגינו הקדוש ׳ אבל ברגליו ולא בחמרותיו ? (דף ל״ח ע״ב) כתב המחבר על החלוקים שנתפשטו בימינו בין הרבנים ויתעב מאוס בלשון זה : ״ רמי הלבתא להלבתא ומשיחא ע״ג מברתא ואחר כל ירוק ידרוס הקדמות דקות וסדופות ויקשור נימא בנימא ויתרוג המסכת בשבע מחלפות רחשו העקוס ״ וכו׳ כוונתו לרמוז במלות ירוק על מה שנהוג בין המון עס לחמור על דבור בלתי נאות שהוא (גרין) ׳ הלואת יקרת מליצה יפה ? ומס נדבר בלשון המחבר הזה נאמר על שיחתו ועל לשונו שהיא לא לבד ירוק כי אס ירקרק — (דף ל״ב) סייס המחבר מאמרו ויאמר : ״ והלל הכבוד כתרנו ׳ זהרינו ׳ להרינו ׳

מחוריגו / לוריגו / יוליגו / יוגר הכל הסס נפשינו בחייס ישים חוקנו מן המיחלים לעבודתו וכו' ויכמר וירחם ויחס פחס פתילת עמו ישראל שתהא שלהבת דביקותם עולה למעלה למעלה ולתהלה" — מלילה כוחת לינה נריכה התנצלות כלל על יפיה ועובה — תפס הלח נודע שהדבר הזה מעות תבר לח יוכל לתקן הוח בין תחינו תנשי פולין / כי מחלה נוחנת היח בתוכם / והבר שפתיים בוה יהיה לך למוקר . ובעבור זחת נשים פנינו לל גוף הספר .

בחלק המוכר תבר בספר הזה הרחה המחבר חת עלמו כחיש דובר מבריס תבר לח ישח פני חיש ולח יהבר פני גדול כחבר הרחה לנו כל זחת (מדף מ' עד מ"ב) בהוכחו לרבנים וליובנים על כסח הורחה חת מומם . (ובוודחי לח על הכלל כולו יהח / כי עוד לח חלמן ישראל מרבנים הדבקים בה' והישרים בלבותם / כי חם על לידה מהם יהח תבר נודעים בברור למחבר הזה / כחבר העיר הוח בעלמו חת זחת .) ותמהנו מחוד בקרחנו דברי הרב המוכיח הזה בחמרו (שם) " ועיקר החשמה תלויה ברחם החורים והסגנים ידם בחעל רחשונה תבר לח יקימו דייניה הגוים / לך הקם הקימו הבומרים הבלי שוח הוריס ומוריס המוריס עלח קדוש ישראל וייבשו סמוכים סמוך לע"פ שלינו נרחה וכו' החוכלים ושותין ומסורבלין כדוב ושוכלים כריס מלחן שה פוזרה ישראל ומוליחים נקי מנכסיהן והם בוכים למשפחותיהם / והוח כל ימין בעובה / לפניו תלון דחבה / לח בסיק חוכח מפומיה כולח יומח ובלילה שירה עמו / ומחבר שגם הוח נוהג כמנהג הסגנים וחורי חרן בחכילה ושתיה וסיבה נחה ומלבושים נחים וכו' ומהם מרחים עלמם בנגלה כחסידי עליון וכו' / בפתיל תכלת כחון בן פלת וידי חדם פסוטות מתחת בנפיהם לקבל נדריס ונדבות וכו' תיבף לנטילת ידים ברכה יברכוהו בכל פחר ותהלה וכו' " ועוד דבריס רבים כהנה וכהנה . ונפסינו עלינו תסתפך בשמעו הסמועה לח עובה הוחת מלידה רבנים היובנים על כסחות למספע במדינת פולין . ומי יתן ויכנסו דברי המוכיח הזה בחוניהם ויעובו חל ה' ולח יוסיפו לעשות עוד כדבר הרע

הזה ! ומי יתן ויפקחו רבני תסכנו את עיניהם על הדבר הרע הזה הנהוג במדינת פולין ויתאמצו לחוק בדק הגולה ולהסיר המכשול הזה מתוך עמנו — . גם שכך המחבר הזה חמתו על תורתן הקנטים הנקראים בשם בעלי שבחות , האומרים שהם יכלו לעשות פעולות נגד הטבע ע"י לרופי שמות הקדושים . ועוד נמלאים בחלק הזה דברים טובים ונפוחים על ידה מדות כמו הגאוה והענוה והכילות והנדיבות , הקנאה ודומיהם . ואעפ"י שכבר נאמרו ונשנו הדברים האלה פעמים רבות בספרים שונים לתין מספר , מכל מקום כל המרבה לדבר מדברים האלה , וכוונתו בשם שמים לעורר על ידם לבות בני האדם לעזוב דרך הרשע ולילכת בדרך היסר , הרי זה משובח מאוד , ומה' יהיה שכרו .

ואולם על תודות זיה דברים לא יכול המבקר להתפלק מלדבר עם המחבר הזה משפטים , הנה המחבר הזה שלח כאן לשונו והתריך מאוד להוסיר את בני ישראל מלמוד הפילוסופיע והגיון (דף י"ט , כ' , כ"ג) באמרו שם : ,,מעבע זה הלמוד למשוך את האדם ללמוד גם מתוך ספרים חצונים וכו' ומי מלא ימלו למו ישתו בשמ את דברי תריסט"ו ושמרין " וכו' , ובתב עוד : ,,ולהוסיר על זה הענין אמר המלך החכם כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה , ואין הנמלאים הפחותים עניי הדעת לומדים בכך שימלא מעמם מה שתשבו הנותן מתנה יקרה ונבד לעמו וכו' ולא נאמר מניד דבריו ליתריסטו , חוקיו ומשפטיו לפלטון , אלא מניד דבריו ליעקב על תסר חסק בתובותיהם וישר בזרעם אחריהם להוליאם מחיק הנהגה הפלוסופים הטבלית וכו' ואם לוקח יעקב מבנות הארץ כאלו למה לנו תורת חיים" וכו' . ואין כאן מקומו להמליץ בעד חכמת פילוסופיע ולהניח רשיות ומופתים על טובה ויפיה , וגם אך למוקר יהיה שם נרבה פה דברים נגד טענות החלושות של המחבר הזה ולסתור תומס , כי דבריו וטענותיו מבוטלים מאליהם בעין כל משכיל . אך את זאת נשאלה ממנו , שם כדבריו כן הוא שדברי תריסטוטלעס ודברי פלאטע רבני נגף סמה לבני ישראל , מדוע הניא המחבר

הזה

כוה נספרו דברי האנשים האלה ? הלא נכל דף ודף נספרו הבית פעם דברי קריסטאלם , פעם דברי פלאטא , ופעם דברי סוקראטעס ושאר חכמי היונים ! מדוע נתן המחבר הזה מקום לאמור לו : רבי נתה אתה דורש ואינך נתה מקיים , או קשוט עצמך ואחר כך תקשיט אחרים ! הלא רוב דברי מוסר הנאמרים בספר הזה לקוחים ונעתקים המה מספרי חכמי היונים האלה ! מדוע לא קנן ונסף המחבר הזה דברי מוסר מספרי חכמי ישראל כמו מנורת המאור , חובת הלבבות , רחובות חכמה , שלה ודומיהם , אם דברי היונים לא ירנו לו ? ולא זו בלבד שקנן והעתיק דבריהם , כי אם הודיע לפעמים בספרו הולדותם ומקריהם למען יהיה לנו למופת (עיין דף מ"ח ע"ב) — עוד הקרעם המחבר (דף כ"ו ע"ב) על אמור לעון קרבת בחורו : „ולהבדיל הבחורים הקטנים מחורת ה' לעמדם לעון קרבת ומלחמת החשבון הם מוסיפים על מנהג לבותיהם , ומשנים ממנה גם דיקר שלת וספחת והקורח חוגרת שק כי נתמעט עונתה" וכו' , גם פה שכח המחבר את עצמו ואת דברין הרחבונים בכתבו ואת . כי למעלה (דף כ"ד ע"ב) כתב : „וגם האומרים שהחכמה סוגרת הירחה הוא חלול האמת ושטולה כי היא ירחת ה' היא חכמה וכו' ובמאמר הפתחים האלה יוכן יד להאומרים שהחכמה והמעלות לא יועילו בחדם לבד מזיקו וכו' כאלו היתה החכמה מכחשת האומנה ח"ו וכו' ולא על הכלל כלו יאמו להבזות בעליהן , כי חכמת התכונה והתשבורת אשר תחתיה תעמוד משלנו הם , והידיעה בהם חובה עלינו כי אין כבוד הדת ועזרת ה' אשר נוחלנו בעיני העמים וכו' החפץ לה' שיהיו נחשבים בלבם אויבינו פלילים ואותנו יחשבו סכלים ואוילים" וכו' הרי שכח מאור למוד התשבורת ומדוע פער עתה פיו על למוד מלחכת החשבון ? גם אם התשבורת עוד לאיש ישראל ללמוד למען הרחות תפארתו בעיני עמים מה נשתנה למוד לשונות ? הלא ע"י כן יכול להרחות יותר את תפארתו בפניהם שונים כי ידבר עם איש ואיש בלשון עמו . אולי חשוב יחשוב המחבר הזה בחשבון תורני אחד בדורנו , כאשר שמע המחקר שתורני אחד אמרה לתלמידיו לאמר : השמרו לכם מללמוד לשון קרבת

כי

כי אין הלשון הזה כי אם דברי נאופים וענגים ! !— (דף נ"ג ע"ב) הוכיח בני דורו ויאמר : „ואפילו מי שאי אפשר לו להתעודד בלמוד התורה מחמת דוחק הפרנסה ראוי שיקבע לו פרנסה על ידי למוד התורה , כדי שעכ"פ בקורת פ' יהגה וזה נאור הוי ממעט בעסק ואף זה המעט אם אפשר לך עסוק בתורה אם אפשר לו להתפרנס ע"י מלאכות דיינות ומגידות וכדומה וכו' " . הנה נמה שכתב שיותר טוב להתפרנס ע"י דיינות ומגידות משיתפרנס ע"י מעט עסק מו"מ , לית נוכל להעריך דין ודברים נגדו , כי בודאי הדין עמו , מפני שהוא מבפנים ואנחנו מבחוץ , והמחבר הוא היודע ועד שיותר טוב ויותר מועיל פרנסת דיין ומגיד מפרנסת איש אשר לו מעט עסק מו"מ , לבל נמה שכתב שגם יותר טוב לבחור מלמדות , לית נוכל להודות לו , כי אם כניס דברין לית קלל יעקב נואת אם נניו שמעון ולוי בחמרו : אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל כמו שפרשו חז"ל . ובאמת כל משכיל ירחה מעצמו כי לית כוונו חז"ל מעולם על דברים כאלה , וחלילה לנו לחשוב בדבריהם דברי רוח כאלה , ובהפוך הוא אלא אם אמרו בפירוש פשוט נחילה בשוק ואל תצטרך לבריות , והדיינות ומגידות ומלמדות , אם דברים אשר לית יכלו להיות אלא בהצטרכות הבריות , כאשר יעידו על זאת הנסיון והחוש .

אפס לית פעם אחת ולא שתים התפיש המחבר הזה דברים אשר לית כן על דעת חז"ל , כי אם פעמים רבות , ולא לבד בדברי חז"ל כי אם גם בדברי נביאינו , ולדוגמא נביא דבריהם אחדים מבחוריו (דף כ"ה) „בשמעו שמו של רשע מפורסם יקללנו שנאמר אם רשעים ירקד , ואסור לתת שלום לאדם רשע אך במקום שאין יכול להשמע ויש בו מפני דרכי שלום יהן לו שלום ויכוין להסי"ת כמו שהתנהג דוד עם נבל שאמר ושאלתם לו בשמי לשלום ואמרתם כה לחי וכו' פי' ותאמרו כן לחי העולמים אלו תמונו בחמירת השלום " — (דף כ"ט) „וזה נאור מאמר הכתוב (ירמי' ג') רעי כי רע ומר עזבך את ה' ולא פחדתי אליך , ר"ל כי למוד שיעור העזיבה זמן מה לשכוח בתורה לעומת זה מוסכל הירחה

מאלך ממה שקנית בכר , ויקי תינח ומר לשון חלוף וכו׳ והפרוס וחלוף עונך את תמורת זה תהיה גם ולא פחדתי מליך והבן" — הנה בזה המחבר מלת ומר , לכל שכח שגם רע נגד פניו ! ונחמת דברי ירמיהו הללה תנחנו קורחים על המחבר הזה לומר : דע כי רע ומר עונך את כסא המלך ולא פחדת לגלות פנים בתורה שלא כהלכה ! — ורעה גדולה מזאת כתב המלין הזה , (דף כ״ט) וזה לשונו : "לרבות לו לנכרי לא יתחבר ולא יספר בשבת מעשיהם לו דבר מדבריהם שנאמר לא תחנם לא יהיה להם חן בעיניך" וכו׳ מה נדללה תמיהתנו בקראנו הדברים הללה יוצאים מפי איש ישראלי בדורותינו הללה ! כי לולי שם נודה שחו״ל פרשו הפסוק לא תחנם בלומן זה , הלא נראה לכל משכיל מעצמו , שכוונתם היתה רק על העמים הסמ בדורותם עובדי אלילים ופסילים , אשר הציקו לישראל במלוד וירדו בהם בפרך , לא כן בדורותינו . וחלילה לנו לחשוב מחשבת פגול מן העמים אשר בקרבם מנחנו יושבים עתה לבטח , ובשלומם שלום לנו . ונהפוך הוא חובה עלינו לדרוש שלומם ושובתם ולהתפלל אל ה׳ אלהינו בעדם , כאשר בחמת מנחני נוהגים בבית תפילתנו , כי בני אל אחד מנחנו ! ובוודאי לו רצו הרבנים המסכימים על הספר הזה , את הדברים הללה , לא הרבו לחיים הזה לדפוס דברי ריב ומדון כאלה , כי בעוונינו כמה וכמה נפשות נהרגו מישראל בעבור זאת , וחיים אחד חטא ועל כל עדת ישראל היה הקצף ! וזה יהיה למופת לרבנים המסכימים , שיזהרו בדבריהם , ואל ימהרו לתת הסכמותם על כל ספר וספר ערב יבחנו היטב דברי המחבר , כי החשאה קלוים בדברי בני ישראל . אפס בזאת נדון המחבר הזה לכף זכות שבוודאי לא בנו הלך עמו בכתבו הדברים הללה וכל כייס המחבר חבר הספר הזה , כי לולי זאת , מדוע סתר המחבר הזה את עצמו כמה וכמה פעמים , כאשר נראה מקוך ספרו את אשר קרב בדף זה , רחק בדף אחר , ואת אשר רחק פה , קרב במקום אחר . כי פה כתב : לא יספר בשבת מעשי נכרי או דבר מדבריהם , ומשם בכל דף ודף הניח דעת היונים ומעשיהם . פה אמר , אסור לשחול בשלום אדם רשע , ובמקום אחר (דף ל״ח ע״ב) כתב וזה לשונו

לשונו : „ומצאתי עוד במקומות רבות שאין הש"ת מתנהג בשנאה עם הבריות ונם' הסאפיאנצע (פרשה י"ח) כתב וז"ל כי אתה אוהב את כל המעשים ואיך שונא דבר מכל אשר עשית , לו שנאתם מאו לא יצרתם ואיך יקום דבר לא תחפץ בו וכו' רצונו לומר אף את הרשעים אין הש"י שונא בהחלט וכו' עכ"ל „ וא"כ אם אין הקב"ה שונא אותם , מדוע יענשו אותם בני אדם ? הלא נאמר בתורתנו בו תדבקון וידוע פשט חז"ל על המקרא הזה שהוא מורה ללכת בדרכי ה' ולעשות כמעשהו ! (דף כ"ו) כתב „אין עיקר תהנת החל תלויה בהמירת בקשות רבות ונומות וסנופים" וכו' ובאותו הדף כתב למטה מזה : „וירפא תמיד להטיל חלשים על החומר ולהחליש נופו ותאותו ולהתענות עכ"פ יום אחד בחדש כי הכפרה היא בדם הנפש וכו' ובשאינו יכול להתענות יאכל לחם ומים וכו' „ — ואם המחבר הזה בלב ולב ידבר , מי יאמין עוד לדברין ותוכחתין , על כן עוד הספר הזה שלא נברא משנברא .

גם בחלק השני מספר הזה (אשר יכלול כוחות הנפש ובאור נדר השמות אשר הוצאו עליהן בתנ"ך) הרע המחבר מאוד לעשות , כי כל דבריו הנאמרים בחלק הזה (לבד מיזה דברים אשר מלוקטים מדברי חכמי היונים הקדמונים) כבר נאמרים ונשנים על ידי הרב העפורטם ר' נפתלי הירץ ווייל נר"ו , ונודעים לכל משכיל ע"י ספריו הנחמדים גן נעול , יין לבנון , חכמת שלמה ודומיהם , ואם מצוארים נדרי השמות ובאור הפסוקים לפיהם היטב מאוד , ואיך התפאר המחבר הזה בדברים שאינו שלו וכתב על עצמו (דף נ) „את הכל עשיתי יפה ? „ ? ולולי ספרו של המחבר ענה בו שרשה הספרים הללה (עיין דף ט"ו ודף י"ט כי שם העתיק דבר אחד מהרב ר' הירץ הנ"ל אבל לא כתב שם הלומר רק שמם לה"ק) החרשנו כי תמהנו אולי כונת דעת המחבר לדעת הנדול ממנו , אבל עתה ראה נלדיק אותו אשר עשה את עצמו כאלו לא ידע כלל ספרי הרב הנ"ל ? ונדולה מזאת לא לבד שהעתיק נם ספרו דעת ובאור הרב הנ"ל , כי אם לפעמים העתיק נם את לשונו אות באות . (דף נ) כתב המחבר : „כי אם

שכלי החלט לא ירחיק חלין בכל מקום על נקודת החמת מקום שלא הרחיק מאוד ולא יראה לוקח מחוץ לעגולה הסובבת את הנקודה" — והן הן הדברים אשר דבר הרב ר' נפתלי הירץ הנ"ל בספרו בן נעול (דף כ) וזה לשונו שם : "ולולם נעות חלי בחסד השם נ"ה שאם שכלי החלוט לא יראה חלין בכל מקום על נקודת החמת לא הרחיק במאוד ולא יראה לוקח מחוץ לעגולה הסובבת את הנקודה" עכ"ל . (דף ח' ח') "והם כוונים נעותים בעומק הארץ אשר פעם יגדלו וכו" הדברים האלה כהוויתן וכאחזן מלוקטים מספר בן נעול (חדר ד' חלון ח') וכן כתוב וכסנה / וכבר נודע מאמר חז"ל אין סנגון אחד עולה לשני נגיחים / ואשו המחבר הזה עדיף מנגיח ? הנה לא נאריך בדוגמות רבות / מפני שכל הקורא החפץ לדעת אם כניס דבריו / יקח לו שני הספרים אשר זכרנו וירחה בהשקפה מעט שכבר דף ודף דברי המחבר הזה מלוקטים מספרי הרב רנ"ה הנ"ל / פעם לוח בלות ופעם בשנוי מעט בהוספה או בגרעון במליצה . ולולם לך הדברים האחדים האלה נגיע עוד / כי בדברים האלה ההכחר המחבר הזה מאד כאלו מלבו יצאו / ובאמת נמוצים המה אתו מספרי הרב הנ"ל . (דף יו"ד ב') אחר שאחל המחבר מדוע לא בא הצווי בתורה על המדות בפרטיות כאשר בא על מעשה מלות וכו' כתב וזה לשונו : "וזה היה השם נ"ה מרמה בתורה רמות חוץ להשחתת המדינה והמון היו עוברים עליהם בכל עת ונענשים עליהם / ראה הש"י כי כמעט בבוד יבבדו עליהם" וכו' — וזה לשון הרב בספר בן נעול (חדר יו"ד חלון ו"ו) על האלה הזאת : "דע שראה השם נ"ה שאם ירבה לוהרות רמות בחוכות הלבבות יעברו המון עליהם בכל עת וזה היו פוגרים כמעט בבד יבבדו פגעיהם וכו'" הרי לפניך כי העתיק המחבר דברי הרב רק שינה מעט וכתב תחת חובות הלבבות / מלות חוץ להשחתת המדינה / אשר הוא כתן מחוסרי הבנה בלל . — (דף ע"ב) "אלל ירחה בשמחר את מורה על ירחה הרוממות בעבור גדולתו ורוממותו / אבל בשמך לו מ"ם מלפנים או מלאחריו כמו ירחו מה' בל הארץ קחי על ירחת העונש וכמו שאמר אחר זה בעבור שהוא כונס

כגד מי היס ויכול לספכס על הבריות וכו'". הגה טעה המחבר הזה בדבר שתפילו תנוקת של בית רבן יודעין לומו, שכתב לחר ירחו מה, לומר שכתוב כוגם כגד מי היס, ובאמת המקרא שלפגיו הוא: כוגם כגד מי ה'ים וכו' יראו מה', כל ה'ארץ! ועתה שמע דברי הרב בס' גן געול (חדר ו"ו חלון עי"ח) כל מקום שגסמך תיבת לם לומו ולוקך על לשון ירחה כולם לשון ירחת כבוד ורוממות וכו', וכל לשון ירחה הסמוך על מ"ם בין מלפגיהם בין מלחריהם כולם על ירחת פחד ועוגש וכו' כמו ירחו מה' כל הארץ, כי קודם זה לומר כוגם כגד מי היס וכו' ובידו יתברך להחזיר המים על כל הארץ כבתחלה לם יעברו בגי לדם על תקיו ומלוחיו להעגישם — (דף לג ח') כתב המחבר מגדר התיבה וזה לשוגו "כי אין הדעת סובל לפרש שתלוה התורה בתיבת בסוך להזכיר תברו כגפשו ממש וכו', "כי מלי רבותא דוד מיסוגתן שמפליג הכתוב כי לחבת גפש להבו, הלא בודאי כל לחד קייס ולחבת לרעך כמוך וכו' לכן גרחה בפי' תיבת בסוך שהתורה תתן טעם וסברת שלוי להזהיר וכו' וזה דיוק תיבת בסוך כלומר הלא גם הוא כמוך מרגיש בגעה ובגרש בגלס אלהים, וחביב לפגי המקום ב"ה כמו שלמר התגא חביב חרס שגגרש בגלס אלהים" וכו'. ולעידה לי עד גאמן ולעמיד ערב לומת בעדי (מה זאת?) על זה הפירוש שהלל הזקן הגיח שכלל התורה היא מלי דעלך סגי" וכו'. בכל הדברים העתיק המחבר הזה כל דברי הרב רנ"ה הגיל כלשוגו המה כתובים בס' יין לבגון (פרק ג', י"ח ופרק ד', ג') והבאור על החומש (ויקרא י"ט) ומהגה מלוד על הלים הזה לילך יתפלר לומר ולעידה לי עד גאמן וכו', הלא גם העד הזה מלוקט מספרים הגיל. ומדוע לא לומר הדברים בשם לומרם? — סוף דבר על ספר המחבר החריף המפורסם הזה, גאמר כלשון כבר לומר חכם לחד:

המוב בו לא ממגו הוא,
ואשר ממגו לא מוב הוא!

תולדות הזמן

מפאריז בא קול מבשר ישועה וגאולה לאחינו בני ישראל לאמור : הדת נתנה מאת שרי הועד הגדול (אסאמבלע נאציאנאל) אל היהודים הסוכנים בוורדעאוו . . . לקרוא להם דרור , להיות כאחד מבני מדינתם ולאחוז בה בטוב בעיניהם . ואיש יהודי מהיר במלאכתו ורצוי ליקר בין זקני ארץ ושריו ירום כסאו . לאומת תבונתינו ומוסרנו לא תסיגה עוד לאבני נגף בדרך חוסר המדיניי , אשר לא דרך בה רגל ישראל מיום הורד לעפר נחושת . אין טובה בארץ הזאת אשר לא ינחל תואה היהודי כאחד מבניה , ואת תורת האלהים !

חמשים מבני ישראל מיושבי ארצות שמו על כוונתם פאר החירות (קאנסטיטוציאן) ויבואו יחד אל הועד הגדול , להודות כי שלם לבבם עם לב העם , ואין מלאת לבם לקיים עליהם את כל דברי הברית אשר כרתו ליושבי ארצם בימים ההלה . וישמחו לקראתם שרי הועד , ויושיבם בעדתם ביום ההוא .

בהיום בשמע , כי קמו אלף יהודים חלוצי צבא נוסחים מבן ובנה ויקהלו אל חיל עם ארצות לעמוד לימין נגד שונאיהם , ולסבול אתם בכל עבודת הצבא . ויהי להם לבבוד ולתפארת בעיני העמים !

מה יקר חסדך אל ! עוד השארת ניר לזרע ישראל עבדיך . לא מאסתם ולא געלתם , כי אם שמתם עמך ובאלהך לאות ולמופת , למען ידעו כל עמי הארץ כי אתה האלהים אין עוד בלתך . אם יחטא לך עם מן העמים , ויסונו אחור מהביט אל כבודך וגדולתך , כי לא השכילו , ותחדל חכמה , מן נר וחושך בעריפיהם , ועל עמך ישראל יערימון סוד לגרשו מלהסתפח באלהתם , וידכאוהו על לא חמס בכפו ;

לך נזרוק שם החכמה על גוי וממלכה / ותפקחנה עיניהם
לרחות לדק ומשפט / ושוח ותפל יגליכו מנגד פניהם / לו
יערילו אלי עולם / ועמך ישראל לא יהיה עוד זרים בעיניהם /
כי גם יחוסו עליהם כאחים / ומשפט אחד להם כמוהם .
בינו זאת לחינו בני ישראל בכל מקומות מושבותיכם / ודעו
כי נרוס החכמה קרוס כבודכם / וברכות הדעה תרבה
טובתכם / לא תוסבון ולא תנחלון עד כי מלאה הארץ דעה
לדעת כנוד ה' כמים לים מכסים .

ויען ט' אדר

בשבת העבר נשמי לאחד הוה נשא קול יללה בעירנו /
כי עלה מות בחלונינו / ויקח את מחמד לב
יושבי הארץ כי נתלף על עמו תדונינו הקיסר הנדיר והחסיד
יאזעף השני / אחרי עמלו כל ימי חייו להריס קרן עמו /
ולהשפיע לו שפעת ברכה טובה ואשר לאפארת לו ולממלכתו
עד אחרית הימים . רעים היו ימיו האחרונים / כי מרוב
עמלו בשאתו לבדו עורף עמו תרגו וחילו הרב / נחלה ונפל
למשכב ימים רבים ; אבל בכל זאת / ובכל חליו ומכאובו לא
רפתה ידו מחחוז בעבודת עמו ותרגו / עד הפרד רוחו מעל
גויתו . ואת נחלת נפש לדיק מלהים / לא תירש מפח
יקוש / תשחק לאד / ולפיד לא תחת . ימושו הריס /
מהדסים בקעות / לב לדיק לא יגוד ממקומו ; יקומו
עריצים / ויפרצו קמים / לא יערוץ ולא יבהל לקול שאונם ;
גם חמת המות הנו הלוה / לא יפח קול פחדים בחוזו /
שחול לנגד עינו / וממרחהו לא יחרד ; כי חסדו יהי למשען
לו / ורחמיו יתמכוהו . יבואו לר וחויב חלי ומדוה / אלה
ירעישו ויסומו שערי חומה / ואלה פנימה יחדרו לערות מהלכי
גלמו / עד היסוד נפש / עוד בו רוחו / ומריח יסרו
ולדקהו יחליף כח / יסוג יתמוך ויהי לחים / עדי שב גויתו
אל עפרו / ורוחו עולה מעל להיות כאלהים יודע טוב !

לא אליכם כל עוברי דרך / הדמות מכאובכם למכאובי /
אתם הורדתם אדלה / ואנכי ירדתי פלחים . בהעיפכם

דמעות קונה עלי עפרן / פלגי מים תרד עיני / נוזלי לבל מהול בדמעות תודה / על הטוב אשר גמלנו כל ימיו •

הוא היה הרחמן במלכי ארץ אשר בזרוע עוזו הסיח מעל אדמתו גבול גאים המהללים בגלוליהם / ויעז יונקות הפחנה והלדק ויגש חומת הלה וחלון לחבות בלשם כל איש אשר בשם אדם יקרא / ובלשם תלהים חומת מכוניהו • הוא הרים נאות ישראל מערמת עפר / ויניחהו על חדרי המדע והאוצר לקחת חלק בו כאחד מבני עמו • הוא שם לאת לבו הטהור עלי ילידי בני ישראל / ויפקד פקידים להוליכם אל בית הספר / למען סקל לפניהם דרך למלוח טובה וגדולה בארץ • רב לכם אחי בני ישראל ! ספר לדור אחרון מעוזו וחסדו / לבל כהנה וכהנה ומרו בקהל רב חכמתו / לא לבד בחסדו שם מגמתו להטיב לאחים / כי אם גם בחכמתו עמל בעבדכם להטיב מעלליכם / למען עשוקים רחוי לעזבתו • קלרה ידי מספר את כל אשר / אלא המה כתובים על ספרי הקורות אשר יעמדו לנגד עמים כל ימי הארץ • וכאשר החל לעשות עמנו אות לעזבה בנאותו על כס ממלכתו / כן הוסיף והרבה חסדו עשה לעשה • כאשר ראה כי פרץ ישראל ועשה חיל בעמו / כן הגדילו ונשאו ביתר שאת ויתר עוז *) • וכרה לו אלה לעזבה !

*) זיהי היום בייטשי לו גאבי לו דיוק יאהרגאנגי •

נאכריכט

משלי עם תרגום אשכנזי ובאור מאת איצק אייכל חבר לחברת שוחרי הטוב והתושיה • בדפוס חברת חנוך נערים תקמ"ט • (נאך מיינר ריכטיגן מוטבי נוס שוהם דער פֿאררעדי תק"נ) •

דיזי מיבריזעלונג טרעגט מונפֿרקעגבמרג שפוכן פֿאן בעסֿ [illegible] מונד דער וויהי / זת דער פֿרפֿמער דרוין פֿרוועגדט

פֿרוּעגדט / אוּן עטוואָס גוטס מוּזּ פֿאַלּעגדטס זוֹ זיפֿרן / מוּזּ
מיט מיר מַכּראַמַלּיגר בוויז / וויא מיבּרמיילט דאָס מוֹרטהיי
מיט / דאָס דאָך מוּנטר מוּזּ גוֹר גאָרְ זוֹ מַכּּט גהערט
ווירד / אוֹם וויא דאָס ס' משלי מיינט דער זיכּטטען ביכּר
דער היילגן שריפֿט . מַכּּט האָט זיך דער פֿרַפֿאַסער דיזר
מיבּרזעצונג גטעטיגט גזעהן גאָנץ פֿאַן זיין פֿאַרגענגרן /
זאוואָהל מַכּרטיס אוֹם מיבּרזעצר מבלוויבן / מוּזּ מיין
מַנרן וועג מיינוטאָגן ; מוּזּ זעלבטט וועג עד בּאָד דיזר
מַר יצט ערקלעהרונגסמרט בייאַהאָלטן / האָט עד דאָך
גרעסטענהיילס דורך מיזי וועגדונג מַר מיין היזוּנפֿיגטן
נעבענאָפֿטאָד / דיא זאָכי אוים מיינט מַנרן גזיכּטספונקטי
מַרוֹטטעלן גוּאוטט . דא וווּ מיהם אַהרכי זיינסמרטן /
דיא אַנגליך רוכּטיגן זו זיין גטיגן / פֿיהרט עד אוֹך דערן
אַהרכי מן זיינט בּאָר מן / מוּזּ ליפֿרט דאָזעלבטט זוגליך
מוּך דיא זו מיהנן גהערינג מיבּרזעצונג . דיזי קליני טקיני
אַנגי דאָזו דיהנן / דיא ליבהאָבר דער העברעיטען ליטרא=
טור מוּך דיזם בוך / דאָס מיהנן גווים ווילקאָמען זיין ווירד /
מוּפֿאַרקזאָק זו מאַכן . מן דער בּאָרטהיילוג דער זאָכן
זעלבטט מבר / וועלן ווירד עטוי ניכּט פֿאַרגרייפֿן .
(קאָטטעט 12 גרטטן / מוּזּ מיזי זו האָבן בייא מלן קאַמי=
פֿאַנערט אחברת שוחרי הטוב והתושיה) .

אבטליון (קיריוטהרור) והוא מבוא הלמוד לנערי בני
ישראל ולכל החפצים בלשון עבר / מאת אהרן בן
וואלף חבר לחברת שוחרי הטוב והתושיה . ברלין
בדפוס חברת הנוך נערים תק"ן .

דיזם ערטטי העברעמיטי טולבוך / וועלכם נאך דעם
מוֹרטהיילי מיינם זאָפֿרטטענדיגן מוּזּ בריהאטן
אמנם

אמנם / דאס עס מן זייר טפיטלי טרעגט / מוז מוזרן קינדרלעהרן ווילקאמען זין ווירד / עטהעלט : 1) דיא בעצעוגג דער מייסטן מוד וויכטיגסטן דינגי מן דער וועלט / מן מיינגס זוממאהמגי דמרגטעלט • 2) אמרמליסי טפריכי • 3) תולדות אבותינו • דיזי רובריקי עטהעלט ערשטליך דען קורצן מויטזוג דער גטיכטי פמן מברהם / יצחק / יעקב / יוסף מוד משה נעבטט דען דמאיט פרי= בונדן נעבן מואטטענדן ; זוויטטם מויטליגי מוים מיינגן גטיכטן מן בימים המטוגים / מן אמרמליטר היקזיכט • 4) משלים / פמבן ; מוד 5) בדייטוגן גמלן גלייכר וועדטר מן זיטטן=טפריכן מיינגקלידט • פאטט מלי דיזי רובריקן זינד וויכרוס מן קליינרי מבזעלי פרטהיילט / זוויטן דענן דער מפענגר טהיילט פרטידי טפרמכרעגן / טהיילט מנדרי זורעכטוויזוגן פינדט • טלימליך מיוט נמך מיני ער= קלעהרוגג מלר מן דיזס בוכי פמרקמאכדן הצברעמיטן נעג= מוד ליט וועדטר מנהענגט / מוך וועלכי דער טיל זעהר פליסיג דורך דיא גרמכטי נמטן מוטר דעם טעקלטי פרווין וירד • (קאטטעט 7 גרמטן / מוד מיוט זו המבן בייא מלן קמאיטמערם מחברת טוחרי הטוב והתושיה •)

נ״ב

מיט במזן ה זינד דיא זייטן־נעהלן פאלגנדרמאסן

צו בריפטיגן :

טטמט	קג	אוט עם היסן קבג
——	קבה ——	קבד
——	קבו ——	קבה
——	קבז ——	קבו
——	קבח ——	קבז
——	קבד ——	קבח